

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ

Методичні рекомендації з організації самостійної роботи студентів
з дисципліни «Економічне управління підприємством»

за напрямом (спеціальністю) 051 «Економіка»

(шифр та повна назва напрямку (спеціальності))

Укладач(і): к.е.н., доцент Сімкова Т.О.

(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. викладача)

Методичні рекомендації розглянуті та схвалені
на засіданні кафедри економіки повітряного
транспорту

Протокол № 18 від «27» серпня 2018 р.

Завідувач кафедри _____ Ареф'єва О.В.

Тема №1.1: Уведення в дисципліну «Економічне управління підприємством». Системна характеристика економічного управління підприємством.

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Сутність управління підприємством.
2. Еволюція поглядів розвитку поняття «Економічне управління підприємством»
3. Цілі, завдання, предмет курсу. Структура курсу.
4. Параметри системної характеристики економічного управління підприємством.
5. Системний аналіз економічних систем.
6. Характеристика організації як системи.

Література

1. Организация производства и управления предприятием : под ред. О. Г. Туровца. — М.: ИНФРА-М, 2002. — 528 с.
2. Управление организацией : [учебн.] / [Под ред. А. Г. Поршнева, З. П. Румянцевой, Н. А. Саломатина].. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 716 с.
3. Колосов А. Н. Адаптивная организация деятельности предприятия : А. Н. Колосов. — Луганск: Изд-во ВЛУ им. В. Даля, 2008. — 440 с.
4. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Е. А. Ананькина, С. В. Данилочкин, Н. Г. Данилочкина и др.; М.:Аудит.Юнити, 1998. — 279 с.
5. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование: настольная книга по постановке финансового планирования. М.: Финансы и статистика, 2002. — 400 с.
6. Економічне управління підприємством : навч. посіб за заг. ред. Н. М. Євдокимової. — К.; КНЕУ, 2011. — 327 с.
7. Жданов С. А. Основы теории экономического управления предприятием: Учебник / С. А. Жданов. — М.: Финансы, 2000. — 528 с.
8. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч.. — К.: ЦУЛ, 2009. — 728 с.

Методичні рекомендації

Місце дисципліни «Економічне управління підприємством» в системі професійної підготовки. Економічне управління: еволюція поглядів. Характеристика предметної сфери економічного управління підприємством. Мета економічного управління. Об'єкт економічного управління. Суб'єкт економічного управління. Функції економічного управління. Складові економічного управління. Система забезпечення економічного управління підприємством.

Питання для самоконтролю

1. Як Ви розумієте поняття «економічне управління підприємством»?

2. Які функціональні підсистеми утворюють систему управління? Надайте їм стислу характеристику.
3. Як між собою пов'язані функціональні підсистеми управління?
4. Назвіть функції основних функціональних підсистем управління.
5. Які компетенції Ви плануєте отримати за результатами проходження курсу «Економічне управління підприємством»?
6. Назвіть основні параметри системної характеристики економічного управління підприємством.
7. Які властивості має організація, виходячи з системного підходу?
8. Який вигляд має алгоритм проведення системного дослідження?
9. Надайте характеристику основним процесам в організації.
10. Як Ви розумієте поняття «системний підхід»?

Тема №1.2: Технологія розв'язання завдань економічного управління підприємством

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Основні завдання економічного управління.
2. Економічне управління підприємством як процес прийняття управлінських рішень
3. Формування системи ключових показників економічного управління підприємством
4. Методи вирішення завдань економічного управління підприємством
5. Мінімізація помилок при вирішенні завдань економічного управління.

Література

1. Колосов А. М. Теорія організації : навч. посіб. Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка». – Луганск : Елтон-2, 2014. – 212 с.
2. Волкова В. Н. Структуризация и анализ целей в системах организационного управления: Учебное пособие— СПб.: Изд-во СПб ГПУ, 2003. — 520 с.
3. Голубков Е. П. Технология принятия управленческих решений / Е. П. Голубков. — М.: Изд-во «Дело и сервис», 2005. — 544 с.
4. Економічне управління підприємством : навч. посіб / [Н. М. Євдокимова, Л. П. Батенко, В. А. Верба та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Євдокимової. — К.; КНЕУ, 2011. — 327 с.
5. Жданов С. А. Механизмы экономического управления предприятиям: Учеб. пособие для вузов / С. А. Жданов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. — 319 с.
6. Учитель Ю. Г. Разработка управленческих решений: учебн. для студ. Вузов; 2-е изд. , перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 383 с.
7. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: Пер. с нем. — М.: Финансы и статистика, 1997. — 800 с.

Методичні рекомендації

Принципи концепції економічного управління. Завдання економічного

управління підприємством. Етапи класичного процесу управління за Месконом. Основні методи вирішення завдань економічного управління. Збалансування цілей і завдань учасників управлінського процесу. Економічні способи розв'язання завдань економічного управління підприємством. Патології в управлінських рішеннях.

Питання для самоконтролю

1. Які рішення приймаються на підприємстві на окремих етапах процесу управління?
2. Особливість використання системного аналізу в економічному управлінні підприємством.
3. Основний зміст процесу розробки управлінських рішень згідно з теорією прийняття рішень
4. Який вигляд має процес розв'язання задач економічного управління?
5. Якими методами обґрунтовують управлінські рішення?
6. Дайте визначення технології прийняття управлінських рішень.
7. Що слід знати про метод «мозкового штурму»?
8. Які переваги та недоліки має метод Дельбека?
9. Назвіть основні помилки в управлінських рішеннях.
10. Сформулюйте основні правила ефективної розробки набору ключових показників економічного управління підприємством.

Тема №1.3: Економічний порядок підприємства та інструменти його підтримування

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Соціальний та економічний порядок як база економічного порядку підприємства.
2. Методи регулювання економічних відносин.
3. Економічна свобода як необхідна умова дотримання економічного порядку підприємства.
4. Інструменти економічного управління на рівні національного господарства
5. Мікроекономічні інструменти управління
6. Регламентація діяльності економічних служб на підприємстві
7. Ділова етика та етика економічного управління підприємством

Література

1. Колосов А. М. Теорія організації : навч. посіб. Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка». – Луганск : Елтон-2, 2014. – 212 с.
2. Волкова В. Н. Структуризация и анализ целей в системах организационного управления: Учебное пособие— СПб.: Изд-во СПб ГПУ, 203. — 520 с.
3. Голубков Е. П. Технология принятия управленческих решений / Е. П. Голубков. — М.: Изд-во «Дело и сервис», 2005. — 544 с.

4. Економічне управління підприємством : навч. посіб / [Н. М. Євдокимова, Л. П. Батенко, В. А. Верба та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Євдокимової. — К.; КНЕУ, 2011. — 327 с.

5. Жданов С. А. Механизмы экономического управления предприятиям: Учеб. пособие для вузов / С. А. Жданов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. — 319 с.

6. Учитель Ю. Г. Разработка управленческих решений: учебн. для студ. Вузов; 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 383 с.

7. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: Пер. с нем. — М.: Финансы и статистика, 1997. — 800 с.

Методичні рекомендації

Сутність поняття «економічний порядок підприємства». Алгоритм встановлення економічного порядку на підприємстві. Бюджетне управління як базовий інструмент встановлення економічного порядку на підприємстві. Соціальний та економічний порядок як база економічного порядку підприємства. Розвиток соціальної сфери. Методи регулювання економічних відносин. Методи прямого впливу. Методи непрямого регулювання. Правове регулювання. Економічна свобода як необхідна умова дотримання економічного порядку підприємства. Форми прояву економічної свободи.

Питання для самоконтролю

1. Як пов'язані між собою соціальний та економічний порядок?
2. Які складові економічного порядку підприємства Ви знаєте?
3. Назвіть основні інструменти прямого і непрямого державного регулювання економічного порядку.
4. Назвіть основні інструменти, якими держава регулює економічні процеси на макро- і мікрорівні економіки
5. Охарактеризуйте поняття «економічна свобода підприємства».
6. Які форми прояву економічної свободи підприємства Ви знаєте?
7. З якою метою розробляють на підприємстві регламент економічного управління?
8. З якою метою розробляють на підприємстві регламент економічного управління?
9. Що таке «ділова етика»?

Тема №1.4: Система бюджетного управління підприємством

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Поняття бюджетування.
2. Основи бюджетування.
3. Основні принципи бюджетного управління підприємством.
4. Типологія бюджетів підприємства.
5. Моделі бюджетного управління підприємством.
6. Функції і завдання бюджетування. Система бюджетування на підприємстві.

Література

1. Основи бюджетування: навч.-метод. посіб для самост. вивч. дисц. / Л. П. Батенко, Т. О. Зінкевич та ін. — К.: КНЕУ, 2010 — 202 с.
2. Бюджетирование. Шаг за Шагом. / Е. Ю. Добровольский, Б. М. Карабанов, П. С. Боровков и др. — СПб.: Питер, 2008. — 448с.
3. Ван Хорн, Джеймс. Основы финансового менеджмента: Пер. с англ. — 12-е изд. — М.: Вильямс, 2006. — 1225 с.
4. Дойл Д. П. Управление затратами: Стратегическое руководство: Монография: Пер.с англ. — М.: Волтерс Клувер, 2006. — 264 с.
5. Управління витратами: Навч. посібник / М. Г. Грещак та ін. / за ред. М. Г. Грещака. — К.: КНЕУ, 2008. — 259 с. Хруцкий В. Е.
6. Внутрифирменное бюджетирование : настольная книга по постановке финансового планирования / В. Е. Хруцкий, В. В. Гамаюнов. 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2007. — 461 с.

Методичні рекомендації

Поняття бюджету. Цілі та задачі бюджетування. Об'єкти бюджетування. Бюджетна структура підприємства. Методичні основи бюджетування на підприємстві. Складові бюджетування. Алгоритм розробки методичних основ бюджетування на підприємстві. Чинники, що впливають на бюджетний процес. Принципи бюджетування на підприємстві. Формування бюджетної системи на підприємстві. Різновиди бюджетів на підприємствах різних галузей. Моделі бюджетного управління підприємством.

Питання для самоконтролю

1. Як Ви розумієте сутність бюджетування?
2. Назвіть основні цілі та завдання бюджетування.
3. Чи можна бюджетування розглядати як управлінську технологію та водночас як процес? Що їх поєднує та розділяє?
4. Які види бюджетів залежно від різних класифікацій ознак ви знаєте?
3. Охарактеризуйте основні етапи бюджетного планування.
4. Назвіть принципи бюджетного управління.
5. Назвіть переваги та недоліки основних моделей бюджетного управління.
6. Розподіл на які види витрат найчастіше використовуються в бюджетуванні? Наведіть приклади таких витрат.
7. У чому різниця між бюджетним процесом і бюджетним циклом?
8. Охарактеризуйте сутність і завдання системи бюджетування, її складових.
9. Якими є основні передумови створення ефективної системи бюджетування на підприємстві?

Тема №1.5: Організація бюджетного управління

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Напрями планування складу операційного та фінансового бюджетів.

2. Послідовність розробки бюджетів на підприємстві.
3. Контроль виконання бюджету підприємства.
4. Сутність фінансової структури підприємства
5. Формування фінансової структури підприємства
6. Регламентна документація на підприємстві

Література

1. Основи бюджетування: навч.-метод. посіб для самост. вивч. дисц. / Л. П. Батенко, Т. О. Зінкевич та ін. — К.: КНЕУ, 2010 — 202 с.
2. Бюджетирование. Шаг за Шагом. / Е. Ю. Добровольский, Б. М. Карабанов, П. С. Боровков и др. — СПб.: Питер, 2008. — 448с.
3. Ван Хорн, Джеймс. Основы финансового менеджмента: Пер. с англ. — 12-е изд. — М.: Вильямс, 2006. — 1225 с.
4. Дойл Д. П. Управление затратами: Стратегическое руководство: Монография: Пер.с англ. — М.: Волтерс Клувер, 2006. — 264 с.
5. Управління витратами: Навч. посібник / М. Г. Грещак та ін. / за ред. М. Г. Грещака. — К.: КНЕУ, 2008. — 259 с. Хруцкий В. Е.
6. Внутрифирменное бюджетирование : настольная книга по постановке финансового планирования / В. Е. Хруцкий, В. В. Гамаюнов. 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2007. — 461 с.

Методичні рекомендації

Інфраструктура бюджетного процесу. Частина бюджетування. Послідовність розробки бюджетів на підприємстві. Бюджет продажів. Бюджет виробництва. Бюджет прямих витрат на матеріали. Бюджет прямих витрат на оплату праці. Бюджет управлінських витрат. Прогнозний звіт про прибутки й збитки. Бюджет коштів. Прогнозний баланс. Контроль виконання бюджету підприємства. Аналітичний, обліковий, організаційний і програмно-технічні складові. Керівництво з бюджетування та бюджетний комітет. Бюджетний період. Методи складання бюджетів.

Питання для самоконтролю

1. Які бюджети входять до складу операційного?
2. З розроблення якого бюджету починається бюджетування на підприємстві? Чому саме з нього?
3. Які вихідні дані необхідні для складання бюджету продажів?
4. В якому порядку складається операційний бюджет?
5. Які методичні підходи до контролю бюджетів Ви знаєте?
6. У чому полягає одна з відмінностей бюджетування як управлінської технології?
7. Яку основне завдання побудови фінансової структури підприємства?
8. Які є групи об'єктів бюджетування на підприємстві?
9. Назвіть основні переваги проектування фінансової структури на основі бізнес-процесів?
10. Назвіть переваги проектування фінансової структури на основі організаційної структури?

Тема №1.6: Технологія формування операційних бюджетів

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Особливості операційного бюджетування.
2. Поняття та види операційних бюджетів.
3. Склад операційного бюджету.
4. Механізм формування операційного бюджету
5. Управління доходами підприємства.
6. Відображення в операційних бюджетах процесу витрат виробництва
7. Поанування прибутку від операційної діяльності
8. Аналіз та оцінювання виконання операційних бюджетів та бюджету доходів і витрат

Література

1. Основи бюджетування: навч.-метод. посіб для самост. вивч. дисц. / Л. П. Батенко, Т. О. Зінькевич та ін. — К.: КНЕУ, 2010 — 202 с.
2. Бюджетирование. Шаг за Шагом. / Е. Ю. Добровольский, Б. М. Карabanов, П. С. Боровков и др. — СПб.: Питер, 2008. — 448с.
3. Ван Хорн, Джеймс. Основы финансового менеджмента: Пер. с англ. — 12-е изд. — М.: Вильямс, 2006. — 1225 с.
4. Дойл Д. П. Управление затратами: Стратегическое руководство: Монография: Пер.с англ. — М.: Волтерс Клувер, 2006. — 264 с.
5. Управління витратами: Навч. посібник / М. Г. Грещак та ін. / за ред. М. Г. Грещака. — К.: КНЕУ, 2008. — 259 с. Хруцкий В. Е.
6. Внутрифирменное бюджетирование : настольная книга по постановке финансового планирования / В. Е. Хруцкий, В. В. Гамаюнов. 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2007. — 461 с.

Методичні рекомендації

Види операційних бюджетів та їх особливості. Формування груп для цілей бюджетування об'єктів операційної й інвестиційної діяльності. Види бізнес-процесів. Послідовність складання операційних бюджетів. Методичні аспекти формування бюджету продажу. Типи центру відповідальності. Склад операційного бюджету. Основні показники, що характеризують точність бюджетів. Особливості підготовки операційних бюджетів, формування та забезпечення виконання. Механізм формування операційного бюджету.

Питання для самоконтролю

1. Якою є послідовність розробки операційних бюджетів?
2. У чому полягає роль операційних бюджетів у відображенні поточної діяльності?
  1. До якого виду бізнес-процесів можна віднести бухгалтерський облік?
  2. У чому сутність розрахунку собівартості продукції за методом прямих витрат?
3. Назвіть основні статті витрат бюджету продажів.

4. Як розраховують бюджет виробництва підприємства?
5. Як формується бюджет комерційних витрат?
6. Визначте послідовність розробки Бюджету доходів і витрат підприємства.
7. Як Ви розумієте поняття «центр фінансової відповідальності»?
8. Які підрозділи підприємства можна віднести до центрів витрат?
9. Керівництво підприємства – це центр прибутків чи центр доходів?

Тема №1.7: Розроблення бюджету доходів і витрат

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Склад бюджету доходів і витрат.
2. Джерела інформації при складанні бюджету доходів і витрат.
3. Структура зведеного бюджету виробничого підприємства.
4. Формування зведеного бюджету доходів і витрат.
5. Послідовність складання бюджету доходів та витрат підприємства.

Література

1. Основи бюджетування: навч.-метод. посіб для самост. вивч. дисц. / Л. П. Батенко, Т. О. Зінькевич та ін. — К.: КНЕУ, 2010 — 202 с.
2. Бюджетирование. Шаг за Шагом. / Е. Ю. Добровольский, Б. М. Карабанов, П. С. Боровков и др. — СПб.: Питер, 2008. — 448с.
3. Ван Хорн, Джеймс. Основы финансового менеджмента: Пер. с англ. — 12-е изд. — М.: Вильямс, 2006. — 1225 с.
4. Дойл Д. П. Управление затратами: Стратегическое руководство: Монография: Пер.с англ. — М.: Волтерс Клувер, 2006. — 264 с.
5. Управління витратами: Навч. посібник / М. Г. Грещак та ін. / за ред. М. Г. Грещака. — К.: КНЕУ, 2008. — 259 с.
6. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование : настольная книга по постановке финансового планирования / В. Е. Хруцкий, В. В. Гамаюнов. 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2007. — 461 с.

Методичні рекомендації

Структура зведеного бюджету виробничого підприємства. Баланс доходів і витрат підприємства. Формування доходної частини зведеного бюджету. Формування бюджету витрат підприємства. Складання звітного бюджету доходів і витрат. Джерела інформації при складанні бюджету доходів і витрат. Мета та значення зведеного бюджету доходів і витрат. Формування зведеного бюджету доходів і витрат. Вимоги до розробки бюджету доходів та витрат. Послідовність складання бюджету доходів та витрат підприємства. Головна книга і відповідні журнали-ордери. Дані оперативного фінансового обліку. Фінансова звітність за попередній період. Характеристика фінансового та управлінського обліку.

Питання для самоконтролю

1. З яких елементів складаються доходи підприємства у плановому

періоді?

2. Чи повинні бути рівними доходи та витрати підприємства в балансі доходів та витрат?

3. Які форми фінансової звітності Ви знаєте?

4. Охарактеризуйте особливості фінансового обліку. Чим він відрізняється від управлінського?

5. Для яких цілей застосовуються журнали-ордери?

6. Планове значення якого показника – реалізації або обсягу товарної продукції – точніше відображає обсяг витрат, які мають бути понесені в наступному періоді?

7. У чому полягають переваги та недоліки «котлового» методу обліку собівартості продукції?

8. Поясніть, що означають і для чого розробляються так звані «зведені» бюджети на підприємстві.

9. Чи правильно визначати виробничу потужність підприємства грошовими показниками можливості вироблення продукції?

10. Яким чином тривалість виробничого циклу впливає на обсяг незавершеної продукції?

Тема №1.8: Управління грошовими потоками підприємства

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Поняття та класифікація грошових потоків.

2. Принципи та етапи управління грошовими потоками.

3. Шляхи оптимізації грошових потоків.

4. Бюджет руху грошових коштів: сутнісна характеристика призначення, структура та особливості розроблення

5. Прогнозний баланс: сутнісна характеристика, структура та особливості розроблення.

6. Взаємоузгодження основних операційних бюджетів з бюджетом руху грошових коштів і прогнозним балансом

Література

1. Економічне управління підприємством : навч. посіб. / [Н. М. Євдокимова, Л. П. Батенко, В. А. Верба та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Євдокимової ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Київ : КНЕУ, 2011. – 327 с.

2. Практикум з дисципліни «Економічне управління підприємством» / уклад. Верба В.А., Євдокимова Н.М., Кизенко О.О. – Київ : КНЕУ, 2008.

3. Дядечко Л. П. Бюджетування грошових коштів : сутність та роль в управлінні підприємствами : монографія / Л. П. Дядечко, Ю. О. Оліфірова, С. В. Бабій. - Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. – 250 с.

4. Бюджетування в економічних системах : монографія / за ред. Ю. Г. Лисенко, В. М. Андрієнко. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 359 с.

5. Бюджетування як інструмент забезпечення життєдіяльності підприємства : монографія / за ред. А. В. Череп. – Запоріжжя : ЗНУ, 2011. – 220 с.

6. Управління підприємством в умовах розвитку ринку/ В.М. Гриньова, М.М. Новікова, О. М. Красносова. – Харків : ХДЕУ, 2003. – 167 с.

7. Соколова Л. В. Управління підприємством в умовах ринку: теоретичні та практичні аспекти : монографія / Л. В. Соколова. – Харків : Компанія СМІТ, 2012. – 311 с.

Методичні рекомендації

Планування бюджету руху грошових коштів підприємства. Чистий грошовий потік. Види фінансових бюджетів та принципи їхньої побудови. Бюджет руху грошових коштів та особливості його складання. Надходження і видатки грошових коштів у результаті операційної діяльності підприємства. Надходження і видатки грошових коштів у результаті фінансової діяльності підприємства. Етапи складання бюджету руху грошових коштів. Послідовність процедур прогнозування руху грошових коштів. Бюджетний баланс. Методи визначення грошових потоків. Графіки погашення кредиторської заборгованості. Прогнозний бухгалтерський баланс. Класифікація джерел утворення господарських засобів підприємства. Взаємоузгодження основних операційних бюджетів з бюджетом руху грошових коштів і прогнозним балансом

Питання для самоконтролю

1. Які види грошових потоків Ви знаєте?
2. З яких елементів складається вхідний грошовий потік підприємства?
3. Розкрийте сутність принципу забезпечення ліквідності при управлінні грошовими потоками підприємства?
4. Розкрийте зміст етапів управління грошовими потоками.
5. Яким чином кон'юнктура товарного ринку впливатиме на формування грошових потоків підприємства?
6. У чому сутність та призначення бюджету руху грошових коштів?
7. Який взаємозв'язок між бюджетом доходів і витрат і бюджетом руху грошових коштів?
8. Охарактеризуйте надходження й витрачання грошових коштів від основної, фінансової та інвестиційної діяльності?
9. Які підходи використовуються під час розробки бюджету руху грошових коштів?
10. Яка методика складання платіжного графіка?

Тема №1.9: Інформаційне забезпечення бюджетного управління

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Сутність, значення і особливості інформаційного забезпечення.
2. Інформаційне забезпечення процесу управління фінансами.

3. Інформаційні вимоги до облікової політики підприємства при бюджетуванні
4. Формування інформаційної бази бюджетного управління
5. Вимоги до організації інформаційних потоків у системі бюджетування на підприємстві

Література

1. Економічне управління підприємством : навч. посіб / [Н. М. Євдокимова, Л. П. Батенко, В. А. Верба та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Євдокимової. — К.: КНЕУ, 2011. — 327 с.
2. Коваленко О. В. Методологічні аспекти організації обліку на промислових підприємствах України : Монографія / О. В. Коваленко. — Запоріжжя : ЗДІА, 2008. — 190 с.
3. Штапаук Г. П. Рухливість соціально-економічної структури споживчого попиту в Україні та її вплив на динаміку товарообігу комерційних підприємств / Г. П. Штапаук // Економічний вісник Донбасу. — Луганськ: Видавництво ЛНУ ім. Т. Шевченка. — 2013. — №1. — С. 150-156.
4. Колосов А. М. Планування і бюджетування діяльності підприємства в умовах невизначеного й мінливого середовища / А. М. Колосов : Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Т. 2, вип. 1/3 : наук. праці / А. С. Васильєв [голова] та ін. — О.: Наука і техніка, 2015. — 224 с. — С. 37- 46.

Методичні рекомендації

Організація фінансової роботи з виконання бюджетів. Ключові елементи системи бюджетного контролю. Контроль виконання бюджетів та аналіз відхилень. Призначення фінансової служби. Фінансова робота на підприємстві проводиться по трьох основних напрямках. Управлінська інформація. Управлінський облік. Об'єкти управлінського обліку. Облікова політика. Місце облікової політики підприємства при бюджетуванні. Формування інформаційної бази бюджетного управління. Тривалість циклу бюджетного управління. Загальна схема системи бюджетного управління (БУ) підприємством. Система зіставних показників підприємства, пов'язаних з показником товарообороту. Фрагмент системи норм і нормативів, використовуваних в бюджетуванні. Вимоги до організації інформаційних потоків у системі бюджетування на підприємстві. Схема інформаційних потоків контролінгу в системі бюджетування підприємства.

Питання для самоконтролю

1. Які наслідки отримують від удосконалення інформаційного забезпечення на підприємстві?
2. З чого складається фінансова інформація?
3. Надайте характеристику блокам інформаційного забезпечення процесу управління фінансами.
4. Які види інформації Ви знаєте?
5. Які фактори сприяють удосконаленню інформаційного забезпечення на підприємстві?

6. Чим по суті є інформація в системі бюджетування підприємства?
7. Чим відрізняються між собою поняття інформаційного потоку і інформаційного каналу системі бюджетування підприємства?
8. У чому полягає потрійність національної системи обліку на підприємствах?
9. У чому полягає зіставність інформації, що використовується при бюджетуванні на підприємстві?
10. Чим норма або норматив відрізняється від будь-якого іншого економічного показника?
11. У чому сенс підтримки норм і нормативів у актуальному стані?
12. Яке значення має скорочення тривалості контрольного періоду в системі контролінгу при бюджетуванні на підприємстві?
13. Назвіть основні адресати інформаційного забезпечення бюджетного процесу.
14. Надайте приклади видів контрольної інформації для будь-яких двох підрозділів – центрів фінансової відповідальності – у виробничій і управлінській сферах підприємства.

Тема №1.10: Фінансова діагностика підприємства

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Значення фінансової діагностики.
2. Принципи фінансової діагностики та порядок її проведення.
3. Види фінансової діагностики.
4. Фінансова діагностика як комплексна функція фінансового менеджменту при економічному управлінні підприємством
5. Система коефіцієнтів діагностики фінансового стану підприємства
6. Рейтингова оцінка фінансового стану підприємства

Література

1. Економічне управління підприємством : навч. посіб / [Н. М. Євдокимова, Л. П. Батенко, В. А. Верба та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Євдокимової. — К.: КНЕУ, 2011. — 327 с.
2. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика : навч. посібник / І. В. Кривов'язюк. — Київ: ЦУЛ, 2013. — 456 с.
3. Євдокимова Н. М. Економічна діагностика: навч.-метод. посібник для сам. вивч. дисц. / Н. М. Євдокимова, А. В. Кірієнко. — К.: КНЕУ, 2003. — 110 с.
4. Савчук В. П. Диагностика предприятия: поддержка управленческих решений / В. П. Савчук. — М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2004. — 175 с.
5. Выборова Е. Н. Финансовая диагностика субъектов хозяйствования. Научное изд. — М.: МГУЭСИИ, 2003. — 178 с.
6. Дегтярьова І. Б. Економічна діагностика: конспект лекцій / І. Б. Дегтярьова. — Суми : Сумський державний університет, 2012. — 112 с.
7. Гетьман О. О. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.О. Гетьман, В. М. Шаповал. ; 2-ге вид. — К.: ЦУЛ, 2010. — 488 с.

9. Швиданенко Г. О. Сучасна технологія діагностики фінансовоекономічної діяльності підприємства: Монографія / Г. О. Швиданенко, О. І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 21-23.

10. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : Учебник / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. — М.: ТК Велби, 2002. — 424 с

Методичні рекомендації

Сутність поняття «фінансова діагностика підприємства». Методичні основи фінансової діагностики підприємства. Аналіз фінансової звітності підприємства. Інструментарій фінансової діагностики. Діагностика підприємства за допомогою фінансових коефіцієнтів. фінансове управління підприємством. Фінансовий менеджмент. Уявлення фінансового менеджменту в системі економічного управління підприємством (ЕУП) як її проєкції на всю систему фінансового управління підприємством. Місце фінансової діагностики у фінансовому менеджменті підприємства. Особливості проведення фінансової діагностики в системі економічного управління підприємством. Схема проведення фінансової діагностики підприємства. Операційний аналіз. Аналіз операційних витрат. Аналіз управління активами. Аналіз ліквідності підприємства. Аналіз фінансової стійкості (довгострокової платоспроможності). Аналіз прибутковості. Методика ранжирування підприємств по сукупності показників їх фінансово-господарської діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття «фінансова діагностика».
2. Як здійснити горизонтальний та вертикальний аналіз балансу?
3. У якій послідовності проводять фінансову діагностику підприємства?
4. Які принципи фінансової діагностики Ви знаєте?
5. Які цілі поглибленої фінансової діагностики підприємства?
6. На встановлення чого, перш за все, націлена фінансова діагностика підприємства?
7. Чим відрізняється фінансовий і економічний аналіз підприємства?
8. Що є базою проведення фінансової діагностики підприємства?
9. Чим по суті є горизонтальний аналіз звітних показників підприємства?
10. Для чого проводиться вертикальний аналіз звітних показників підприємства?

Тема №1.11: Діагностика банкрутства підприємства

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Сутність та особливості банкрутства
2. Методи діагностики фінансової кризи та загрози банкрутства
3. Фінансова криза на підприємстві: симптоми та фактори, що її спричиняють
4. Загальна характеристика фінансових ресурсів підприємства

Література

1. Іванілов О.С. Економіка підприємства / О.С. Іванілов // навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
2. Клебанова Т.С. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління: Монографія / Т.С. Клебанова, О.М. Бондар, О.В. Раєвнева та ін. – Х.: ІНЖЕК, 2003 р. – 271 с.
3. Кондрашихін А.Б. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник / А.Б. Кондрашихін, Т.В. Пепа, В.О. Федорова. – К.: ЦНЛ, 2007. – 208 с.
4. Копилгук О.І. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник / О.І. Копилгук, А.М. Штангерт. – К.: Центр навч. літ., 2005. – 168 с.
5. Крайник О.П. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / О.П. Крайник, З.В. Клепікова – Львів: Декор, 2007. – 260 с.
6. Матвійчук А.О. Діагностика банкрутства підприємства // Економіка України. – 2009 р. – № 4, с. 20-28.
7. Омелянович Л.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: підручник / Л.О. Омелянович. – К., 2011. – 231 с.
8. Пазинич В.І. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник / В.І. Пазинич, О.І. Шулешко – К.; ПУЛ, 2010. – 408 с.
9. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник / О.О. Терещенко. – Ірпінь: КНЕУ, 2004 р. – 412 с.
10. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник / В.М. Шелудько – К., 2013. – 375 с.

Методичні рекомендації

Забезпечення діагностики кризового стану. Загроза банкрутства. Методики діагностики кризових явищ підприємства. методичні підходи до проведення діагностики. Фінансова криза на підприємстві: симптоми та фактори, що її спричиняють. Діагностика банкрутства підприємства. Діагностування стану та результатів діяльності підприємства. Етапи фінансової діагностики підприємства. Економетричні моделі на основі фінансових коефіцієнтів. Модель Альтмана. Модель Бівера. Модель Фулмера.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття «діагностики банкрутства».
2. Для чого проводиться вертикальний аналіз звітних показників підприємства?
3. Чим обумовлені широке розповсюдження і відносна простота коефіцієнтного аналізу фінансового стану підприємства?
4. У чому полягає основний недолік коефіцієнтного аналізу фінансового стану підприємства?
5. Чим викликана поява рейтингових оцінювань підприємств?
6. Що корисніше для власника підприємства – висока рентабельність активів, чи продажів продукції?
7. Наведіть випадки, коли висока ліквідність підприємства стає найголовнішим показником його фінансового стану.

Тема №1.12: Управління чистим оборотним капіталом

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Поняття чистого оборотного капіталу.
2. Завдання управління оборотними активами
3. Поняття оборотного капіталу та управління ним
4. Управління фінансуванням оборотних коштів підприємства

Методичні рекомендації

Поняття «оборотний капітал». Мета управління оборотним капіталом. Етапи прийняття рішень з управління оборотним капіталом підприємства. Формування чистого оборотного капіталу підприємства. Диференціація складу оборотних активів з позиції особливостей їх фінансування. Формування принципів фінансування окремих груп оборотних активів. Визначення джерел фінансування окремих груп оборотних активів. Розробка балансу фінансування оборотних активів. Основні завдання управління оборотним капіталом підприємства. Система управління оборотним капіталом. Методи управління оборотним капіталом підприємств. Особливості формування операційного циклу оборотних активів підприємства. Особливості управління видами оборотного капіталу. Управління фінансуванням оборотних активів. Політика управління чистим оборотним капіталом.

Питання для самоконтролю

1. З яких елементів складається чистий оборотний капітал?
2. Чому перевищення величини чистого оборотного капіталу над потребою свідчить про неефективне використання коштів?
3. У чому полягає різниця між чистим оборотним капіталом і робочим капіталом підприємства?
4. Для чого розраховують коефіцієнт оборотності капіталу?
5. Яку стратегію інвестування доцільно використовувати підприємству на нестабільному ринку?
6. У виді яких речовинно-грошових формах існує оборотний капітал?
7. Охарактеризуйте основні етапи управління оборотним капіталом підприємства?
8. До чого, на Ваш погляд, має прагнути підприємство: до збільшення, або зменшення величини потрібних оборотних активів?
9. Чим обумовлене підрозділ суми потрібних оборотних активів на постійну і змінну частини?
10. Яка з моделей фінансування оборотних активів: консервативна, помірна або агресивна є найбільш ризикованою і чому?
11. У чому полягає завдання з балансування фінансування оборотних активів підприємства?
12. На цьому етапі ув'язуються загальні потреби в оборотних активах з планованим обсягом фінансових коштів, авансованих для їх формування.
13. Яким чином підприємство може впливати на обсяг потреб в оборотних активах, авансованих у речовинні форми?

Тема №1.13: Управління інвестиційним портфелем підприємства

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Поняття та класифікація інвестиційного портфеля.
2. Етапи управління інвестиційним портфелем підприємства.
3. Особливості формування цілей фінансового інвестування.
4. Основи оцінки ефективності проектів і інвестиційного портфелю підприємства
5. Підвищення інвестиційної привабливості підприємства

Література

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : Учебный курс / И. А. Бланк. — 2-е изд., перераб. и доп. — К. : Ника-Центр, Эльга, 2006. — 528 с.
2. Виленский П. Л. Оценка эффективности инвестиционных проектов. Теория и практика / П. Л. Виленский, В. Н. Лившиц, С. А. Смоляк. — М.: Дело, 2004. — 888 с.
3. Лахметкина Н. И. Инвестиционная стратегия предприятия : Учебное пособие / Н. И. Лахметкина. — М. : КНОРУС, 2006. — 184 с.
4. Кучеренко С. К. Вимоги до оцінки інвестиційної привабливості підприємств в умовах європейського вибору України / С. К. Кучеренко // Вісник ДНУ ім. О. Гончара. — Вип. 8/4. — 2014. — № 10/1. Том. 22. — С. 37-46. — Серія «Економіка».

Методичні рекомендації

Поняття інвестиційного портфеля. Принципи і цілі формування інвестиційного портфеля підприємства. Мета та типи формування інвестиційного портфеля. Етапи формування портфеля інвестицій. Моделі формування інвестиційного портфеля. Управління інвестиційним портфелем підприємства. Основне завдання портфельного інвестування. Методичні підходи до визначення економічної ефективності будь-якого інвестиційного проекту. Принцип єдності (цілісності) портфелю. Напрямки підвищення інвестиційної привабливості підприємств як об'єктів інвестування.

Стратегія управління інвестиційним портфелем. Форми активного та пасивного управління цінними паперами. Ефективність управління інвестиційним портфелем підприємства.

Питання для самоконтролю

1. Яка мета формування інвестиційного портфеля підприємства?
2. Яку назву має інвестиційний портфель, сформований за критерієм мінімізації інвестиційного ризику?
3. Які види інвестиційних портфелів Ви знаєте?
4. Опишіть етапи процесу формування інвестиційного портфеля підприємства.

5. Що розуміємо під «реструктуризацією інвестиційного портфеля підприємства»?
6. Назвіть основні задачі або сфери здійснення інвестиційної діяльності на підприємстві.
7. Чим принципово відрізняються задачі управління інвестиційним портфелем для підприємства і для фінансового інвестора?
8. На яких основних принципах базується формування інвестиційного портфелю підприємства?
9. Назвіть фінансові джерела, що застосовують для фінансування інвестиційної діяльності підприємства.
10. У чому полягає відмінність так званої «просторової» та часової оптимізації при складанні інвестиційного портфелю підприємства?
11. Які показники ефективності інвестиційних проектів є абсолютними, а які – відносними?
12. Чим обумовлена потреба дисконтування, тобто приведення майбутніх результатів до теперішньої вартості?

Тема №1.14: Стратегічне та оперативне управління фінансуванням діяльності підприємства

Питання (завдання) для самостійної роботи

1. Стратегічний фінансовий контролінг.
2. Модель стратегічного управління підприємством.
3. Форми фінансування діяльності підприємства.
4. Стратегія та тактика фінансового управління підприємством, їх взаємозв'язок.

Література

1. Економічне управління підприємством : навч. посіб. / [Н. М. Євдокимова, Л. П. Батенко, В. А. Верба та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Євдокимової ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Київ : КНЕУ, 2011. – 327 с.
2. Дарманська Г. О. Контролінг : навч. посіб. / Г.О. Дарманська, Л.В. Овод. - Хмельницький : ТУП, 2002. – 107 с.
3. Пушкар М. С. Контролінг – інформаційна підсистема стратегічного менеджменту / М. С. Пушкар, Р. М. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2004. – 370 с.
4. Контролінг – від теорії до реалізації на практиці : монографія / В.В. Прохорова, Л.С. Мартюшева, Н.Ю. Петрусевич, Ю.В. Прохорова. – Харків : ІНЖЕК, 2006. – 198 с.
5. Панков В. А. Контролінг і бюджетування фінансово-господарської діяльності підприємства : навч.-метод. посіб. / В.А. Панков, С.Я. Єлецьких, Н.М. Михайличенко. – Краматорськ : ДДМА, 2006. – 95 с.
6. Контролінг в управлінні підприємством : навч. посіб. / Г. П. Ляшенко, Л. М. Гаєвська, О. В. Чернова, О. І. Піжук. – Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2009. – 273 с.

7. Гудзинський О. Д. Контролінг в системі менеджменту : монографія / О. Д. Гудзинський, М. М. Аксентюк, О. М. Деменіна. – Київ: ІПК ДСЗУ, 2009. – 225 с.

Методичні рекомендації

Форми фінансування діяльності підприємства. Внутрішні джерела фінансування діяльності підприємства. Зовнішні джерела фінансування діяльності підприємства. Оптимізація структури капіталу. Стратегія та тактика фінансового управління підприємством, їх взаємозв'язок. Завдання фінансового контролю. Інструменти стратегічного контролінгу. У рамках стратегічного фінансового контролінгу зусилля фінансових служб підприємств концентруються на виконанні основних завдань. Класифікація фінансово-економічних цілей підприємства. Модель стратегічного управління підприємством. Порівняння світових моделей стратегічного аналізу.

Питання для самоконтролю

1. Які функції виконує стратегічний фінансовий контролінг?
2. Які інструменти стратегічного контролю Ви знаєте?
3. Назвіть монетарні і немонетарні фінансово-економічні цілі підприємства.
4. Що належить до сфер контролю?
5. Яку з моделей стратегічного аналізу Ви рекомендуєте застосовувати? Обґрунтуйте Ваше рішення.